

LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kľačany 310
935 29 Hronské Kľačany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
t e l . : + 4 2 1 9 1 5 7 4 4 0 0 6
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

dňa: 2.11.2017

vybavuje: Ing. Dušan Daniš, PhD.

e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk

Obec Starý Tekov

Tekovská 1

935 26 Starý Tekov

IČO: 00 307 483

DIČ: 2021218749

Vec: Krajinárska štúdia – Náhradná výsadba v areály kostola v Starom Tekove:

OBSAH:

1. Základné informácie o krajinom priestore
2. Identifikácia vizuálnych znakov krajiny – krajinný obraz
3. Vizuálne vlastnosti krajinného priestoru
4. Riziká zániku významných znakov
5. Odôvodnenie opodstatnenia výrubu uvažovaných drevín;
6. Návrh náhradnej výsadby;

ÚDAJE O NAVRHOVATEĽOVI

1. Názov: Obec Starý Tekov
2. Identifikačné číslo: 00 307 483
3. Sídlo: Tekovská 1, 935 26 Starý Tekov
4. Zástupca navrhovateľa: Ing. Peter Štefan – starosta obce

NÁZOV : „Štúdie náhradnej výsadby v areály kostola v Starom Tekove“

Základné údaje o pozemku :

1. Kraj: Nitriansky
2. Okres: Levice
3. Obec, mesto: Starý Tekov
4. Katastrálne územie: Starý Tekov
5. Parcela číslo: 528/49
6. Druh pozemku : ostatná plocha

Vypracovali :

Ing. Dušan Daniš, PhD.

– Levická záhradnícka, s.r.o., Katedra plánovania a tvorby krajiny, Technická univerzita vo Zvolene, F-104/2011 - číslo potvrdenia v zozname odborne spôsobilých osôb pre vyhotovovanie dokumentácie ochrany prírody a krajiny podľa § 55 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov

Ing. Zuzana Sitárová

– Katedra aplikovanej ekológie, Technická univerzita vo Zvolene

LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kláčany 310
935 29 Hronské Kláčany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
tel.: +421 915 744 006
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

1. ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O KRAJINNOM PRIESTORE

Analyzovaný krajinný priestor je lokalizovaný v intraviláne obce Starý Tekov a tvorí pomerne nerozľahlé, uzavreté územie v tesnej blízkosti farského kostola Nanebovzatia Panny Márie (obr. 1). Ide o kostolný areál rozkladajúci sa medzi opevňovacím múrom samotného kostola, stojaceho na neveľkom návrší v centrálnej časti obce, a cestami ulíc Námestie SNP a Tekovská (obr. 2, 3).

Obrázok 1: Lokalizácia predmetného priestoru v obci (<https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk>)

Obrázok 2: Rozsah predmetnej parcely (<https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk>)

Z geomorfologického hľadiska sa územie nachádza v Podunajskej pahorkatine podcelku Hronská niva. Územie je charakteristické rovinatým až zvlneným priebehom s nadmorskou výškou okolo 150-170 m n. m. Len lokálne sa dvíha o niekoľko metrov až desiatok metrov. Hovoríme hlavne vo vzťahu samotnej nive Hrona, kde je typické rovinaté územie s lokálnymi návršími, v tejto oblasti najčastejšie sopečného pôvodu. Tak to je aj

LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kláčany 310
935 29 Hronské Kláčany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
t e l . : + 4 2 1 9 1 5 7 4 4 0 0 6
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

v centrálnej časti obce Tekov, kde sa na nevelkom návrší s trachytovým obsahom (vyvretá hornina), historicky nachádzal hrad s opevnením a príslušenstvom. Týmto je aj vyššie spomínaný kostol, ako pozostatok staršej, románskej sakrálnej stavby.

Nadmorská výška tu presahuje 170 m n. m. čo je z hľadiska charakteru okolitých plôch viditeľnou terénnou dominantou. Návršie je v severo-južnom smere rozdelené cestou v úvaline – terénnej depresii – ktorá má pravdepodobne sekundárny pôvod. Uvedený priebeh terénu sa odzrkadľuje aj v usporiadaní parciel (obr. 2), kde je jasne viditeľné vymedzenie hraníc jednotlivých parciel (uvažovaného areálu a susedných pozemkov) podľa vrstevnicového priebehu.

Obrázok 3: Situácia riešeného územia na leteckej snímke (<https://sk.mapy.cz/letecka>)

Z hľadiska vegetačného krytu je predmetný priestor tvorený skupinovú stromovou vegetáciou usporiadanou cirka radiálne po obvode východného opevnenia kostola. Na hranici s cestou je síce areál oplotený, ale charakterovo vegetácia nadväzuje na okolité priestory, keďže ide o centrálnu zónu obce s príľahlým námestím. Kostru druhového spektra tvoria listnaté dreviny *Tilia cordata*, *Ulmus laevis*, doplnkové sú ihličnany *Picea abies*, *Picea pungens*, *Abies alba* a sadovnícku vatu tvoria listnaté a ihličnaté kry viazané k pomníku padlých, ktorý sa v predmetnom areály nachádza v jeho východnej časti. Ulica ktorá obchádza riešené územie je jednostranne lemovaná stromoradiom *Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera', ktorý dodáva ulici vznešenejší ráz a niekoľkými solitérmi iných druhov (*Sophora japonica* 'Pendula', *Picea pungens*). Vzhľadom k pôvodnosti sú v predmetnom priestore a jeho okolí dreviny autochtónne, čo sa týka vysokých listnáčov, ostatné druhy sú buď alochtónne (smrek obyčajný, jedľa biela) alebo introdukované (smrek pichľavý, sofora japonská, agát biely 'Umbraculifera' atď.).

LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kláčany 310
935 29 Hronské Kláčany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
tel.: +421 915 744 006
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

2. IDENTIFIKÁCIA VIZUÁLNYCH ZNAKOV KRAJINY – KRAJINNÝ OBRAZ

Z vizuálne exponovaného priestoru (VEP) – chápeme ako entitu pre vyjadrenie lokality, z ktorej je vo vizuálnom kontakte predmetná lokalita (nazýva sa aj „point of view“), inak je VEP chápaný ako priestor viditeľný (exponovaný) – v tomto prípade (obr. 4) – severne od obce (rovina, štátna cesta III. triedy 1545), možno zachytiť severný horizont krajinného priestoru bez dominantných vrcholov.

Obrázok 4: Vizuálna percepcia širšieho krajinného priestoru obce (<https://www.google.sk/maps/>)

Obrázok 5: Vizuálna percepcia dominanty obce – farského kostola (<https://www.google.sk/maps/>)

Vizuálne pásmo je z južnej strany obkolesené horizontom dohľadnosti, ktorý vzhľadom k rovinnému priebehu terénu tvoria vegetačné prvky v extraviláne obce, resp. samotná obecná zástavba. Ako je vidieť vyššie (obr. 4, 5) jedinou markantnou dominantou obce a jej okolia z pohľadu na obec je spomínaný a riešený farský kostol. Z hľadiska charakteristických znakov krajiny je samozrejme ich súčasťou, avšak nie jediným, čo

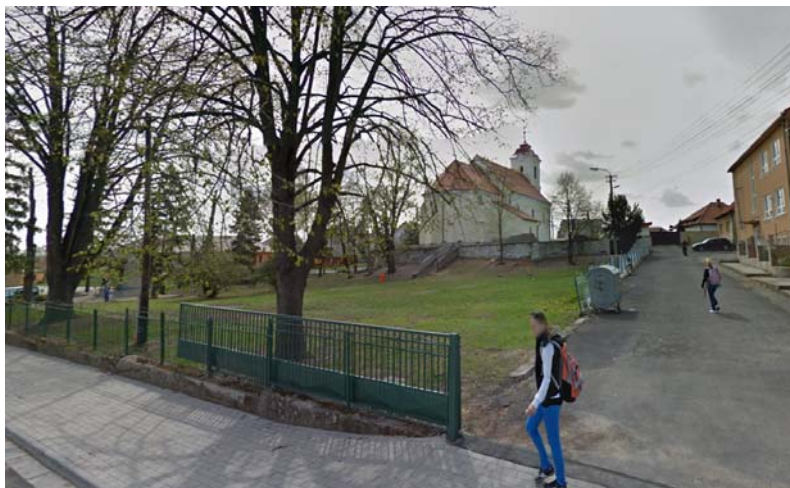
LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kláčany 310
935 29 Hronské Kláčany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
t e l . : + 4 2 1 9 1 5 7 4 4 0 0 6
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

predmetné územie charakterizuje. Z uvedeného vyplývajú tak jednotlivé prvky charakteristického vzhľadu krajiny, ktoré v tomto prípade sú:

- poľnohospodárska krajina na rovine – orná pôda;
- brehové porasty nížinných riek;
- nelesná drevinová vegetácia nížinnej poľnohospodárskej krajiny;
- rurálne ekosystémy na nížine;
- vegetačné formácie rurálnych formácií na nížine;
- sakrálné stavby v rurálnom osídlení;
- historické osídlenie;
- sprievodná vegetácia cestnej infraštruktúry.

Z vyššie uvedených znakov je zrejmé, že vertikálne dominanty krajiny tejto oblasti sú prevažne vysoká zeleň a sakrálné stavby (kostoly). Vzhľadom k rovinatému priebehu terénu a dohľadnosti, sú práve kostoly charakteristické a typické solitéry, reprezentujúce architektonicko-historické súvislosti územia. Keďže je predmetným objektom kostol v Starom Tekove, musíme si uvedomiť aj jeho významnosť a možnosti interpretácie v krajinnom kontexte. Keďže, ako bolo uvedené vyššie, je identifikácia dominant v krajine z hľadiska dohľadnosti, tvaru reliéfu a zastúpenia krajinných prvkov ťažšia, pre ich identifikáciu treba hľadať vhodné interpretačné lokality. V takýchto prípadoch sú to práve intravilány obcí, odkiaľ sú najlepšie interpretačné možnosti prezentácie uvažovaných dominant – sakrálnych stavieb.

Obrázok 6: Farský kostol od Kamenej brány (<https://www.google.sk/maps/>)

V našom prípade ide o národnú kultúrnu pamiatku farského kostola Nanebovzatia Panny Márie (obr. 6), ktorý stojí v historicky významnej lokalite. Leží na mieste staršieho, románskeho chrámu, v krajinnom priestore historického hradiska, ktoré dlhé storočia v minulosti, bolo dôležitým administratívno-správnym centrom regiónu. Predurčovala ho k tomu spomínaná rozľahlosť okolitej krajiny a prítomnosť samotného nepatrného návršia.

LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kláčany 310
935 29 Hronské Kláčany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
tel.: +421 915 744 006
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

3. VIZUÁLNE VLASTNOSTI KRAJINNÉHO PRIESTORU

Ako sme uviedli v predchádzajúcom texte, pre kontext pochopenia významnosti jednotlivých prvkov v krajine a možnosti ich interpretácie, je dôležitá ich vizuálna identifikácia a zachovanie prvku, ako dominanty. Národná kultúrna pamiatka farského kostola je samozrejme viditeľná z viacerých miest, vzhľadom však k ich lokalizácii za kľúčový pohľad považujeme lokalitu námestie SNP (obr. 7).

Obrázok 7: Farský kostol z Námestia SNP (<https://www.google.sk/maps/>)

Na ďalších obrázkoch (8,9) a obrázkoch 6,7 ukazujeme, že práve „point of view“ Námestie SNP je pre vizuálnu percepciu kostola a jeho kontextu najdôležitejším. Rozhodujúcou je samozrejme aj dostupnosť priestoru odkiaľ sa na predmetnú pamiatku pozeráme aj možnosti odstavenia vozidla a pod.

Obrázok 8: Farský kostol z ul. Družstevný rad (<https://www.google.sk/maps/>)

LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kláčany 310
935 29 Hronské Kláčany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
tel.: +421 915 744 006
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

Obrázok 9: Farský kostol z ul. Tekovskej – priehľad - detail (<https://www.google.sk/maps/>)

Z ostatných lokalít v obci je kostol ako najdôležitejšia dominanta obce, neviditeľný, alebo viditeľný len minimálne v úzkych priehľadoch medzi zástavbou buď v uliciach alebo prevažne zo súkromných záhrad. Pre uvedené považujeme za najdôležitejšie, zachovanie vizuálneho kontaktu, čo možno najväčšieho rozsahu, z Námestia SNP.

4. RIZIKÁ ZÁNIKU VÝZNAMNÝCH ZNAKOV

Ako bolo uvedené vyššie, pre zachovanie charakteristického vzhľadu krajiny, a jeho interpretácie, ako špecifickej kombinácie krajinných prvkov a dominánt, je potrebné zachovanie všetkých dostupných a možných miest výhľadu. Na základe analýzy vizuálnych polí a pozorovacích uhlov v kombinácii s hodnotením dostupnosti predmetných lokalít sme za najvhodnejšiu a najzachovalejšiu determinovali lokalitu námestie SNP s výhľadom na riešený areál s farským kostolom. Aj v historických súvislostiach ide o kľúčový priestor pre vnímanie charakteristického vzhľadu krajiny z intravilánu obce.

Na tomto mieste je potrebné povedať, že usporiadanie a výraz rurálnej štruktúry obce – zástavby – prvkov vidieckeho osídlenia, ciest, zelene a funkčných objektov (obchod, kultúrny dom, obecný úrad, škola a pod.), je značne narušený. Uvedené samozrejme priniesla doba a zmeny funkčných prvkov, architektúry, usporiadania domov voči pozemkom a pod. sa zákonite menia. Práve pre toto je potrebné zachovať aspoň prvky, ktoré majú svoju ochranu, napr. pamiatkovú, ako je to v prípade farského kostola, a na základe nej pristupovať aj k okolitým dotknutým a z vizuálneho hľadiska relevantným plochám.

Z významných znakov v hodnotenom krajinnom priestore sa nám zachovali len dva. Samotný farský kostol, ako memento doby a architektonická pamiatka a priebeh ulice z námestia SNP do Kamennej brány, ako refúgium štruktúry historickej dediny (mesta) s hradiskom, ktoré bolo dôležitým administratívno-správnym centrom regiónu. Preto je potrebné chrániť výhľady na tieto prvky a zabezpečiť, aby sa nestali len nepovšimnutou súčasťou priestoru v obci, ktorý zanikne pod tlakom zástavby, alebo neuvážaných výsadiieb.

LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kláčany 310
935 29 Hronské Kláčany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
t e l . : + 4 2 1 9 1 5 7 4 4 0 0 6
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

5. ODŮVODNENIE OPODSTATNENIA VÝRUBU UVAŽOVANÝCH DREVÍN

Už z analýzy vizuálnych znakov krajiny, ich významnosti, dohľadnosti, viditeľnosti a dostupnosti súvisiacich lokalít vyplynulo, že najhodnotnejším priestorom s pohľadom na najdôležitejšiu dominantu širšieho okolia je Námestie SNP. Z predmetného priestoru je viditeľná uvažovaná sakrálna stavba farského kostola vo svojom najširšom rozsahu. Umožňuje to prítomnosť priľahlého areálu s výsadbou prevažne stromovej vegetácie, ktorý nie je inak zastavaný. To umožňuje dobrý potenciál pre vizuálnu percepciu predmetnej pamiatky.

Ako je však vidieť (obr. 7), aj tento priestor má sťažený výhľad na kostol, pretože je vo výsadbovom pláne asi 30 rokov starom realizovaná výsadba, ktorá pozostáva z nepôvodných druhov ihličnatých drevín. Aj z hľadiska teda pôvodnosti, keďže sa nachádzame v dubovom vegetačnom stupni s potenciálnou prirodzenou vegetáciou lužného lesa nížinných riek a dubovo-hrabových lesov, sa ihličnaté druhy drevín v danej oblasti nevyskytujú. Použitie ihličnanov má v týchto oblastiach odôvodnený zmysel použitia len z dôvodu akcentovania – zvýraznenia – nejakého miesta, solitérnou – nie skupinovou výsadbou, alebo ako výsadba izolačnej vegetácie, ktorá má vizuálne oddeliť nejaké dva samostatné priestory, takže má vytvoriť vizuálnu bariéru.

Keďže sme v nami riešenom území analyzovali práve dôležitosť zachovania vizuálneho kontinua sakrálnej stavby a námestia, prítomnosť vysokých ihličnanov ako bariéry je v danom území neželateľná, dokonca neprijateľná. Ďalšie zachovanie stálozelenej vysokej stromovej vegetácie v takomto charaktere, štruktúre, zložení a vzhľade je na takýchto lokalitách nevyhovujúce. Spôsobuje zánik charakteru významnej lokality, zabraňuje výhľadu na jednu z najcennejších kultúrnych pamiatok regiónu a tak znehodnocuje samotnú pamiatku, jej význam a interpretáciu.

6. NÁVRH NÁHRADNEJ VÝSADBY

Pri návrhu výsadiel v podobných areáloch sa je potrebné vždy oprieť o argumenty významnosti lokality, jej vizuálnej percepcie, analýz charakteristického vzhľadu krajiny, čo súvisí s akcentáciou vlastnej dôležitosti tohto ktorého krajinného prvku, v tomto prípade objektu farského kostola. Vegetácia by mala byť koncipovaná tak, aby bol dôraz kladený na pamiatku, jej zvýraznenie, mala by sa použiť čo možno pôvodná skladba drevín, resp. vybrať druhy domácej dendroflóry. Zabrániť by sa malo použitiu vysokej stálozelenej vegetácie (ihličnatých druhov) obecné, ale najmä na miestach, kde ich použitie vytvorí efekt vizuálnej bariéry a nebude možné predmetnú pamiatku vidieť v čo možno najväčšom rozsahu. Samozrejme treba dbať na použitie drevín také, aby plnili aj ostatné, nie len krajinné-estetické a architektonicko-estetické funkcie, ale aj funkciu renaturalizačnú, mikroklimatickú, psychologickú a sociálnu.

Vzhľadom k charakteru riešeného priestoru a potreby lokalizácie náhradnej výsadby za, na výrub navrhované, ihličnaté stromy, sme si za rámec riešenia vzali charakter ulice a jej už realizovanej výsadbe stromoradia s nízkymi listnáčmi s kvázi guľovitou korunou *Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera'. Keďže ale predmetný priestor je potrebné nejakým spôsobom odlíšiť od ostatných plôch a podčiarknuť jeho významnosť, navrhujeme použitie striebrolestej lipy kultivar 'Silver Globe' (*Tilia tomentosa* 'Silver Globe'), ktorá dorastá v dospelosti do 4-

LEVICKÁ ZÁHRADNÍCKA s. r. o.
Hronské Kláčany 310
935 29 Hronské Kláčany, SR
IČO: 46 593 187
IČ DPH: SK2023466621
t e l . : + 4 2 1 9 1 5 7 4 4 0 0 6
e-mail: dusan@levickazahradnicka.sk
www.levickazahradnicka.sk

landscape
ecology
garden
design

5 m, má guľovitú korunu šírky 3-4 m. Na obrázku 10 pre názornosť uvádzame približný vizuálny dopad náhradnej výsadby. Použitie stromoradia tohto typu zvýrazní priebeh ulice, podčiarkne dôležitosť riešeného verejného priestoru a zdôrazní prítomnosť národnej kultúrnej pamiatky. Dispozíciu navrhovaného riešenia uvádzame na obrázku 11. Navrhujeme použiť 12 jedincov *Tilia tomentosa* 'Silver Globe' s obvodom kmeňa 1 m nad zemou pri výsadbe minimálne 14-16 cm.

Obrázok 10: Vizuálny dopad náhradnej výsadby

Obrázok 11: Dispozícia navrhovaného riešenia náhradnej výsadby

Realizáciou náhradnej výsadby navrhovaného druhu a charakteru sa prispeje k zachovaniu dôležitej charakteristickej črty krajine, resp. jej vizuálnej percepcie a interpretácie. Navyše verejný priestor námestia SNP v obci Starý Tekov bude vhodne dotvorený uličným stromoradiem, ktoré okrem svojich estetických bude plniť aj ostatné klimatické a ekologické funkcie.